

การพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของประชาชน
ในชุมชนหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

THE ESTABLISHMENT OF THE TEMPLE AS A SPIRITUAL WELL-BEING PROMOTION CENTER FOR
RESIDENTS OF DIAMOND VILLE VILLAGE COMMUNITY, SALAYA SUBDISTRICT, PHUTTHAMONTHON
DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

พระสิริวิชริเวที (ไพสาร์ วรสารโร)¹

ผศ.ดร.นพ.บรรพต ดันธีรวงศ์², พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป, ผศ.ดร.³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Siriwachirawetthi (Paisarn Worasaro)¹

Asst. Prof. Dr. Banphot Tonthirawong², Phrajaroenphong Dammatepo, Asst.Prof.Dr.³

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Plesomkid7@gmail.com

(Received : May 5, 2025; Edit : May 19, 2025; accepted : May 25, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาและการบรรยายเชิงพรรณนา โดยมีพื้นที่ศึกษาในชุมชนหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีความหลากหลายทางอาชีพและสังคม

ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเครื่องมือ SWOT พบปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการ และการขาดแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ แนวทางการแก้ไขคือการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม และจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดที่เป็นตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยออกแบบกิจกรรมร่วมกับประชาชน การดำเนินกิจกรรม เช่น การปฏิบัติธรรมประจำ การจัดงานบุญและสวดมนต์ในวันสำคัญทางศาสนา รวมถึงกิจกรรม “รักษาวัด วัดสะอาด” ส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของชาวบ้าน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชุมชน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสมดุลทางจิตใจและความเข้มแข็งของชุมชน รูปแบบการพัฒนาสู่กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดเป้าหมาย การจัดกิจกรรม และการประเมินผล โดยกิจกรรมหลักได้แก่ “4 สติ สู่สุขภาพ” การปฏิบัติธรรม และการทำบุญอย่างมีเจตนา ขับเคลื่อนผ่านการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสุขภาพจิตวิญญาณที่ยั่งยืนในระดับชุมชน

คำสำคัญ: สุขภาพจิตวิญญาณ, การพัฒนาวัด, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ศูนย์กลางชุมชน, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ, ไดมอนด์วิลล์

Abstract

This research article aims to: 1) explore strategies for developing temples as centers for promoting spiritual well-being in the Diamondville community, Nakhon Pathom Province; 2) implement the development of the temple as a space for nurturing inner peace and community well-being; and 3) propose a sustainable model for transforming the temple into a center of spiritual health. The study employed Participatory Action Research (PAR), incorporating content analysis and descriptive narration. The research was conducted in the Diamondville community, a semi-urban area characterized by socio-economic diversity.

The research findings are as follows: A SWOT analysis revealed key challenges including the lack of community participation, activities that did not meet local needs, and the absence of a clear development plan. The proposed solution involved optimizing local resources and establishing a development committee with representatives from all community sectors, emphasizing participatory activity design for long-term sustainability. The implementation of activities such as regular meditation practice, religious observances on significant Buddhist days, and the “Clean and Caring Temple” initiative contributed significantly to enhancing spiritual well-being and fostering environmental consciousness among community members. These efforts also strengthened the bond between the temple and the community, contributing to psychological balance and social resilience. The proposed model for temple development consists of four key stages: needs analysis, goal setting, activity implementation, and evaluation. Core activities include the “Four Mindfulness Practices for Well-being,” dhamma practice, and intentional merit-making. The integration of Buddhist principles and community participation throughout the process was identified as a critical factor in establishing the temple as a sustainable center for spiritual health at the community level.

Keywords: Spiritual well-being, temple development, community participation, community center, participatory action research, Diamondville

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญญาสุขภาพ (Intellectual Well-being) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต ซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคคลสามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะในยุคที่ข้อมูลข่าวสารมีบทบาทอย่างมากต่อวิถีชีวิตของผู้คน ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือภาวะข้อมูลล้นเกิน (Information Overload) ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ การมีปัญญาสุขภาพที่ดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม การพัฒนาตนเอง และการปรับตัวให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในบริบทของสังคมสมัยใหม่ที่ดำเนินไปอย่างเร่งรีบและเต็มไปด้วยข้อมูลที่หลากหลายและขัดแย้งกัน ส่งผลให้บุคคลจำนวนไม่น้อยขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบในการใช้ชีวิตประจำวัน และอาจแสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักคุณธรรม ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมสุขภาพทางปัญญาจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่ชัดเจน มีรากฐานจากหลักการทางจริยธรรมและจิตใจ แนวคิดเกี่ยวกับปัญญาสุขภาพได้รับการศึกษาในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในมิติทางพระพุทธศาสนา เช่น งานวิจัยที่ศึกษาหลักธรรมของ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งเสนอแนวทางการเสริมสร้างสุขภาพทางปัญญาผ่านหลัก “การไม่ยึดติด” และ “การพัฒนาจิตใจ” เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าใจโลกและตนเองได้อย่างลึกซึ้ง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีชีวิตที่มีคุณภาพทั้งในด้านปัญญาและจิตวิญญาณ (พระครูปลัดคำรณ กตปุญโญ, 2567 : 386) ส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาสุขภาพทางปัญญาในเชิงวิเคราะห์ตามแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง พบว่า แนวคิดสุขภาพทางปัญญาในบริบทนี้ให้ความสำคัญกับ “พรหมวิหาร 4” ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างปัญญาและจิตใจ โดยเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นอย่างมีความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายของมุมมองในโลกยุคใหม่ พรหมวิหาร 4 จึงไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมด้านจริยธรรมเท่านั้น หากยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการใช้เหตุผลอย่างมีเมตตา การคิดวิเคราะห์อย่างมีกรุณา และการตัดสินใจอย่างมีอุเบกขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสุขภาพทางปัญญาที่ต้องอาศัยทั้งการพิจารณาและความมั่นคงทางอารมณ์ควบคู่กัน (อิทธิศักดิ์ เลอยศพรชัย, 2566 : 14) นอกจากนี้ งานวิจัยสุขภาพทางปัญญาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สุขภาพทางปัญญามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ (พระครูสุนทรวิธานิต, 2566 : 285) ดังนั้น สุขภาพทางปัญญาจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านการศึกษา การดำรงชีวิต และการพัฒนาด้านจริยธรรม ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมเพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพต่อไป

พระพุทธศาสนานั้นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุก ๆ ด้าน อย่างกว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้มีประชากรไทยนับถือพุทธศาสนามากกว่าร้อยละ 94 และมีพุทธศาสนิกชนมากเป็นอันดับ 4 ของโลก พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทย คนไทยได้นำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้คนไทยจึงมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงามในทุก ๆ ด้าน มีความเป็นมิตรไมตรีกับทุกคนในสังคม พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมของจิตใจคนไทย หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเน้นให้เกิดความสามัคคี มีเมตตา กรุณาต่อกัน ในความต้องการของมนุษย์บนพื้นฐานความเป็นจริงคือต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีหลักปฏิบัติที่ถูกต้องและสมบูรณ์ มนุษย์ที่เกิดมามีความต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคุณภาพชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสุขเกิดขึ้นก่อน ความสุขที่แท้จริงต้องเกิดจากความรู้สึพอใจในตนเอง รู้สึว่าชีวิตนี้มีค่า มีความหมาย ซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น มนุษย์ต้องรู้จักการพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้าน คือกาย เวทนา จิต และธรรม สติปัฏฐาน ข้อปฏิบัติและคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของประชาชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิต ควรเลือกข้อปฏิบัติให้เหมาะสมกับเนื้อหาการสอน เนื้อหาที่เลือกก็ควรเข้าถึงได้อย่างง่ายดายสามารถปฏิบัติและเข้าใจได้ (ทิ.ม. (ไทย) 10/274-287/216-221.) อย่างไรก็ตามในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในส่วนที่เป็นจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิต เช่น ทาน ศีล สวรรค์ เป็นต้น (นฤมล มารคแมน, 2543 : 1) การที่มนุษย์ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏซึ่งยังเป็นความสุขในระดับของโลกียะนั้น จึงจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะต้องนำหลักธรรม ที่เรียกว่า มหาสติปัฏฐานสูตร มาปรับใช้ให้เข้ากับการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาได้เล็งเห็นคุณค่าอันสูงสุดในการประพฤติปฏิบัติได้อย่างมีความสุขสามารถพัฒนาพฤติกรรม ด้านกาย จิตใจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ ในปัจจุบันนี้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเจริญสติเพิ่มมากขึ้น จนถึงมีประชาชนที่ต้องนำหลักธรรม มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมเป็นอย่างมากเพื่อพัฒนาจิต การมีส่วนร่วมของสังคมมนุษย์ควรแสดงถึงจิตเมตตากรุณาและความรับผิดชอบต่อสังคม การพัฒนาทักษะในการใช้ชีวิตและการทำงานเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการบริหารจัดการแนวพุทธสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรในด้านคุณภาพ คุณธรรม และความสุข การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมและการเสริมสร้างทักษะที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (พระมหาชุมพล สุทสสี และพระครูปฐมสุตากร, 2567 : บทคัดย่อ)

พื้นที่งานวิจัยเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาและพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ของหมู่บ้าน ไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม และในพื้นที่ศาลาया ซึ่งมีประวัติความเป็นมายาวนานและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมือง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ รวมถึงการขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของคนในชุมชน ปัญหาที่ต้องการแก้ไข ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ซึ่งยังขาดการสำรวจที่ชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน (2) การส่งเสริมการจัดกิจกรรม ที่ยังไม่เพียงพอต่อการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจและสังคม (3) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวัด ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน (4) การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากวัด ซึ่งยังต้องการการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และ (5) การมีส่วนร่วมกับชุมชน ที่ยังต้องพัฒนาให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นระบบ เพื่อให้วัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจและศีลธรรมของชุมชน

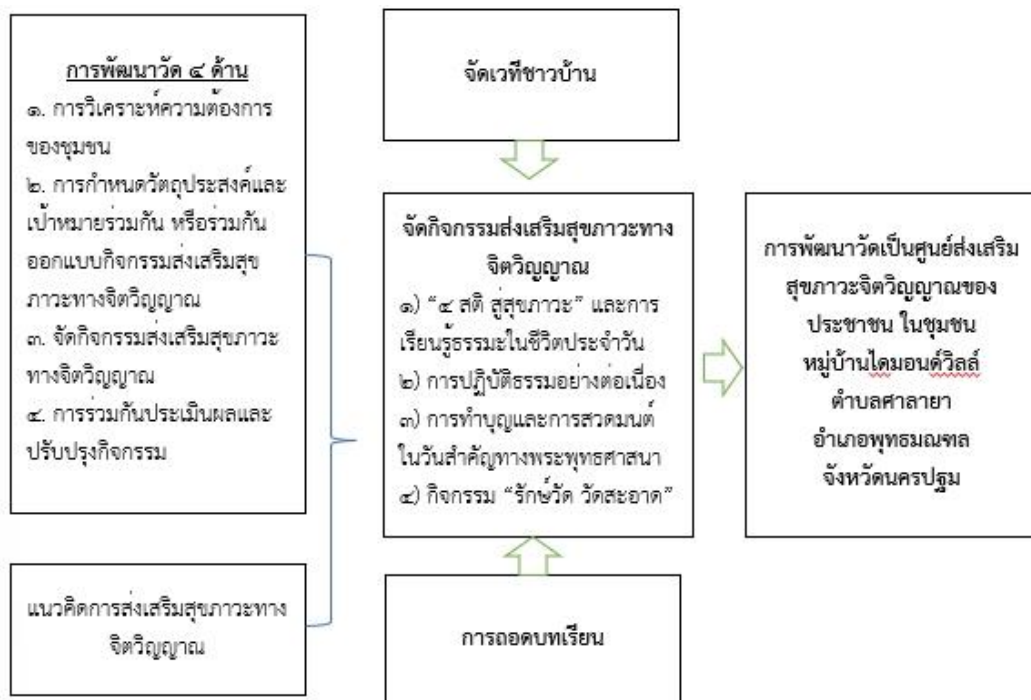
จากบริบทของชุมชนหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ ตำบลศาลาया อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่มีการขยายตัวทางเมืองและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอย่างรวดเร็ว พบว่าประชาชนในพื้นที่ขาดเวทีในการพัฒนาจิตใจและศีลธรรมอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณ การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะจิตวิญญาณ ด้วยการนำหลัก สติปัญญา 4 มาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมประชาชน พร้อมจัดทำคู่มือที่สามารถนำไปใช้จริงในการดำเนินกิจกรรมในระดับชุมชน และขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านไดมอนด์วิลล์ จังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพจิตวิญญาณของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านโดมอนด์วิลล์ ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตวิญญาณ การพัฒนาวัด การมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวทางการปฏิบัติธรรม รวมถึงกรอบแนวคิดเชิงพุทธศาสนา เช่น สติปัฏฐาน 4 และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมและเกณฑ์ประเมินผล

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินการวิจัยเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านโดมอนด์วิลล์ และนักวิจัย โดยมีวงจรของการวางแผน (Planning) ปฏิบัติ (Acting) สังเกตและเก็บข้อมูล (Observing) และสะท้อนผล (Reflecting) เพื่อพัฒนากิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย (1) พระสงฆ์ผู้ดูแลกิจกรรมภายในวัด (2) ผู้นำชุมชนและแกนนำอาสาสมัครในหมู่บ้าน (3) ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมในวัดอย่างต่อเนื่อง โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน เพื่อสะท้อนมุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้ง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ใช้เครื่องมือวิจัยหลัก 3 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แนวคำถามสำหรับการ

ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และ 3) แบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมฝึกอบรมหรือกิจกรรมทางศาสนา เพื่อเก็บข้อมูลทั้งในเชิงพฤติกรรม ทักษะ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละช่วง โดยมีการบันทึกเสียงและภาพถ่ายประกอบการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มจะนำมาถอดความและวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ ประเด็นสำคัญ และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแหล่งข้อมูล เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำรายงานผลการศึกษิตตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พร้อมสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะจิตวิญญาณที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน และนำเสนอผลแก่ผู้เกี่ยวข้องเพื่อการปรับใช้และขยายผลในอนาคต

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้วิจัยได้จัดเวทีชาวบ้านเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาวัดสิริวัฒนาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ โดยใช้กรอบวิเคราะห์ SWOT เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของวัด พบว่าปัญหาหลักได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดกิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการ และการขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชน จากการวิเคราะห์ดังกล่าว ได้นำไปสู่การกำหนด 5 แนวทางหลัก ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน 2) การส่งเสริมการจัดกิจกรรม 3) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวัด 4) การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากวัด 5) การมีส่วนร่วมกับชุมชน การพัฒนาวัดผ่านการใช้การวิเคราะห์ SWOT พบว่า

จุดแข็งของวัด คือการเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งเสริมการพัฒนาจิตใจและความสัมพันธ์ในชุมชน วัดมีบทบาทในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ช่วยให้ชุมชนมีพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ รักษาวินัยธรรม และสร้างความสามัคคี

จุดอ่อนของวัด ในการใช้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์มาจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะ และการขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ซึ่งทำให้การดึงดูดคนรุ่นใหม่และการมีส่วนร่วมจากชุมชนเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ วัดหลายแห่งยังคงใช้ระบบบริหารจัดการแบบดั้งเดิมที่ไม่รองรับการพัฒนา กิจกรรมสร้างสรรค์และขาดการวางแผนระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

โอกาสในการพัฒนาวัด เชิงสร้างสรรค์อยู่ที่การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะและจัดกิจกรรมออนไลน์ เพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่และขยายการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ วัดยังสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาวะ จิตวิญญาณ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน

อุปสรรคในการใช้ประโยชน์จากวัด ในเชิงสร้างสรรค์รวมถึงการแข่งขันจากสถานที่อื่น ความไม่สนใจในศาสนาในกลุ่มคนรุ่นใหม่ และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ การบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและงบประมาณที่จำกัด ทำให้วัดไม่สามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและจัดกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การสร้างสรรค์พื้นที่วัดไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหวัง

2. เพื่อพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม พบว่า หลังจากการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ แล้ว ได้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาวัดสิริวัฒนาราม ในพระสังฆราชูปถัมภ์ ในหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม โดยดำเนินกิจกรรมที่ตอบสนองต่อสุข

ภาวะทางจิตวิญญาณของประชาชน โดยการจัดกิจกรรม ได้แก่ การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การทำบุญและการสวดมนต์ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรม “รักษั้วัด วัดสะอาด” เพื่อเสริมสร้างทั้งจิตใจและเศรษฐกิจของชุมชน ข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าวัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณได้อย่างยั่งยืน

แนวทางในการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม มีทั้งหมด 5 แนวทางหลัก ได้แก่

2.1 แนวทางการวิเคราะห์ความต้องการ วัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจและศีลธรรมของชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการของประชาชน เช่น ความสนใจในการปฏิบัติธรรม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมศาสนา การศึกษา ความคาดหวังของชุมชนจะช่วยให้วัดสามารถพัฒนาโปรแกรมที่ตอบโจทย์ได้อย่างแท้จริง การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิตใจ เช่น สมาธิ ธรรมะบรรยาย และการแนะนำทางจิตวิญญาณ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าวัดที่จัดคอร์ส ปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ การเปิดศูนย์ให้คำปรึกษาทางจิตวิญญาณและการสร้างเครือข่ายจิตอาสาช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น

2.2 แนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรม วัดควรจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่อง เช่น การสวดมนต์ข้ามปี การปฏิบัติธรรม การทำบุญตักบาตร และเทศน์ธรรมะในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมเชิงพัฒนาจิต เช่น การฝึกสมาธิ และการให้คำปรึกษา เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ประชาชนรับมือกับความเครียดและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าการจัดงานเทศกาลทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา และมาฆบูชา สามารถดึงดูดประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ โครงการฝึกสมาธิที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนยังช่วยส่งเสริมสุขภาวะจิตของชุมชนให้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

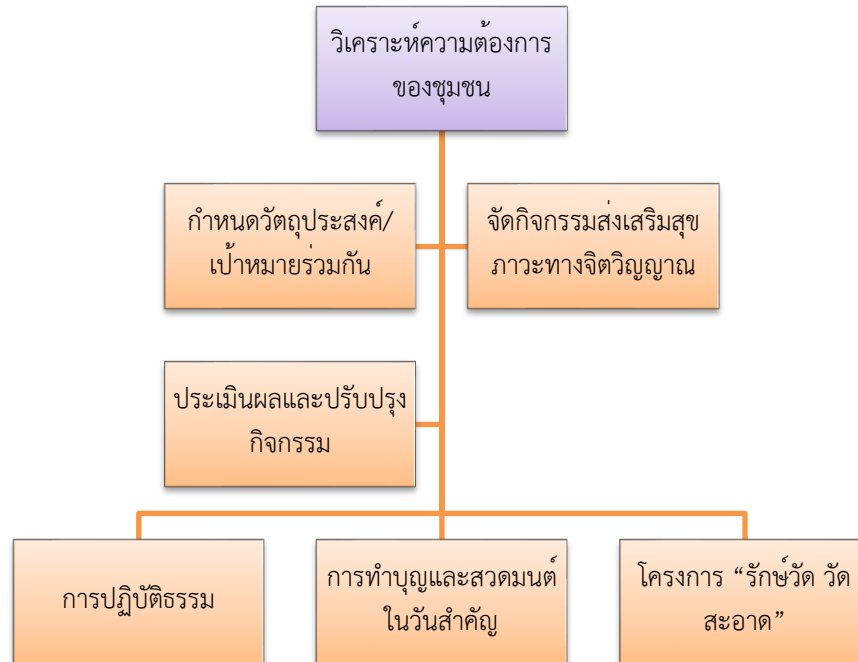
2.3 แนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวัด โดยวัดควรกำหนดเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและจิตวิญญาณที่ชัดเจน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดกิจกรรมของวัด นอกจากนี้ วัดสามารถกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เช่น การพัฒนาห้องสมุดธรรมะ และศูนย์เรียนรู้ทางศาสนา รวมถึงการจัดเวทีประชุมชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาวัดให้ตรงกับความต้องการของชุมชน ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่าการพัฒนาศาลาปฏิบัติธรรมให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ได้รับการตอบรับที่ดี นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องสมุดและศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา ยังช่วยให้วัดสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างครอบคลุมและยั่งยืน

2.4 แนวทางการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากวัด การส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาวัดเป็นสิ่งสำคัญ วัดควรรณรงค์ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาสีงามแวดล้อมและความสะอาด รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้พื้นที่ทางศาสนาอย่างเหมาะสม กิจกรรม “รักษั้วัด วัดสะอาด” เป็นตัวอย่างที่ดีที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมของวัดให้สะอาดและเป็นระเบียบ ข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่าโครงการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะและสถาปัตยกรรมของวัดสามารถสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนได้ดี นอกจากนี้ วัดยังสามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกันมากขึ้น

2.5 แนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชน วัดควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น โครงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การร่วมมือกับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในการสอนหลักศีลธรรมเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เยาวชนมีความเข้าใจในหลักธรรมมากขึ้น ข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าโครงการทำบุญเพื่อการศึกษา เช่น การบริจาคอาหารและสิ่งของให้ผู้ยากไร้ ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ การจัดอบรมอาชีพให้แก่ประชาชนในชุมชนยังช่วยให้วัดสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม พบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม เพื่อให้วัดเป็นพื้นที่ที่เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติธรรม การสร้างจิตสำนึกด้านศีลธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน ในการดำเนินงาน ได้มีการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรภาครัฐ และประชาชนทั่วไป เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาวัด โดยมีกรอบแนวคิด 4 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 2 ทางการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ

(1) การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน (2) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน หรือ ร่วมกันออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (3) จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ กิจกรรมที่หนึ่งการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่สองการทำบุญและการสวดมนต์ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่สาม “รักษ่วัด วัดสะอาด” (4) การร่วมกันประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งเน้นการพัฒนาวัดสิริวัฒนารามในพระสังฆราชูปถัมภ์ ให้เป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของประชาชนในชุมชนหมู่บ้านโดมอนต์วิลล์ จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ การค้นหาแนวทางการพัฒนา การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ และการสร้างรูปแบบการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การอภิปรายผลสามารถสรุปได้ตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 การพัฒนาแนวทาง: จากการวิเคราะห์ SWOT สู่การกำหนดแนวทางพัฒนา การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบ SWOT พบว่า วัดมีจุดแข็งในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชน แต่เผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีทักษะ ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาสำคัญ ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และการขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนา

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนา 5 ประการ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน (2) การส่งเสริมการจัดกิจกรรม (3) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของวัด (4) การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์จากวัด (5) การมีส่วนร่วมกับชุมชน แนวทางดังกล่าวแสดงถึงความพยายามในการปรับเปลี่ยนบทบาทของวัดให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยตรง อันเป็นการพัฒนาในเชิงพื้นที่แบบยั่งยืน โดยเน้นมิติจิตวิญญาณเป็นหลักโดย

สอดคล้องกับแนวทางของคุณ โทซัน และเทพพร มังธานี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลการวิจัยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยพบว่า ด้านการปกครอง มีการวางแผนการบริหารอย่างชัดเจน มีระเบียบในการปกครอง มีการกระจายอำนาจ และการมอบหมายหน้าที่อย่างเป็นระบบ ด้านการศึกษา พบว่า สามารถรักษารูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่มุ่งเผยแผ่พระธรรมวินัย และพระพุทธศาสนาโดยตรง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ทางวัดมีโรงเรียนการกุศลอยู่ในเขตของวัด และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการผู้สูงอายุภายในวัด ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากบริเวณวัดไม่กว้างมาก จึงทำให้จัดศาสนวัตถุ และเสนาสนะ ตามสภาพบริเวณวัด ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ตั้งของวัดดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยภายในวัด (คุณ โทซัน และเทพพร มังธานี, 2546 : บทคัดย่อ)

5.2 การขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ผลจากการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่กำหนด ส่งผลให้วัดสามารถตอบสนองต่อสุขภาวะทางจิตวิญญาณของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างกิจกรรม ได้แก่ การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง การทำบุญและสวดมนต์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรม “รักษาวัด วัดสะอาด” ซึ่งส่งผลทั้งด้านจิตใจและเศรษฐกิจของชุมชน การขับเคลื่อนนี้สะท้อนผลลัพธ์ 5 ด้าน ดังนี้ ประการที่หนึ่ง การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน แสดงให้เห็นว่าวัดสามารถจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของประชาชน เช่น ศูนย์ให้คำปรึกษาทางจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทัย สติมัน ที่กล่าวถึงบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมในการเผยแผ่หลักธรรม ประการที่สอง การส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา พบว่ากิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา และการฝึกสมาธิ มีผลต่อการเสริมสร้างสุขภาวะจิต โดยสอดคล้องกับแนวทางของ แม่ชีเนริชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมที่บริหารโดยคณะสงฆ์และโดยคฤหัสถ์มีดังนี้ ฝ่ายคณะสงฆ์มีการวางแผนงานระยะสั้นและระยะยาว เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียวในการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะสมกับงาน การอำนวยการผู้นำเป็นผู้อำนวยการเพื่อกำหนดการทำงานตามสายงาน พุทธวิธีการกำกับดูแลใช้หลักธรรมคือหลักไตรสิกขาและหลักเมตตา ส่วนฝ่ายคฤหัสถ์พบว่า การวางแผนมีคณะกรรมการมูลนิธิบริหารในองค์กรขนาดใหญ่และขนาดกลาง การจัดองค์กรมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเป็นฝ่ายอำนวยการ และปฏิบัติภารกิจต่างๆ การบริหารงานบุคคลใช้การแบ่งงานตามหน้าที่ ผู้นำของฝ่ายคฤหัสถ์มีการอำนวยการตามกระบวนการของการสั่งการตามลำดับชั้น การบริหารงานบุคคล การกำกับดูแลใช้หลักทางตะวันตกผสมผสานกับภูมิธรรมทางตะวันออก การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมโดยคณะสงฆ์พบว่า มีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาศาสนาที่ พัฒนาสื่อ และพัฒนาหลักสูตร ส่วนรูปแบบฝ่ายคฤหัสถ์พบว่าเป็นการพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่ พัฒนาโครงสร้างในการบริหาร พัฒนาศาสนา พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาศาสนาที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติ รูปแบบพุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ฝ่ายคณะสงฆ์ใช้หลักในการบริหารสอดคล้องกับพุทธวิธีบริหารของพระพุทธเจ้า ส่วนของคฤหัสถ์ใช้การประยุกต์หลักการบริหารตะวันตกผสมผสานกับหลักธรรม ในการพัฒนาเป็นการพัฒนาองค์กร 6 ด้าน การปฏิบัติใช้หลักสติปัฏฐาน 4 และกิจกรรมที่ประยุกต์ร่วมสมัย โดยใช้หลักธรรมได้แก่ ไตรสิกขา เมตตา โดยมีจุดหมายเพื่อให้มีความสำคัญกับการปฏิบัติธรรม พร้อมกันกับการช่วยกันรักษา ปฏิบัติตาม และถ่ายทอดคนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบต่อไป (แม่ชีเนริชมา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์, 2556 : บทคัดย่อ)

5.3 การเสนอรูปแบบการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จากการสนทนากลุ่มกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานรัฐงานวิจัยได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาวัด โดยใช้กรอบแนวคิด 4 ด้าน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน (2) การกำหนดเป้าหมายร่วม (3) การจัดกิจกรรมเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณ เช่น ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ และรักษาวัด (4) การประเมินผลและปรับปรุงกิจกรรม แนวทางดังกล่าวเป็นการบูรณาการแนวคิดพระพุทธศาสนากับความต้องการของชุมชน ซึ่งช่วยให้วัดสามารถตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพจิตและความเครียดของคนในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมกิจกรรมปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยสอดคล้องกับแนวทางของ ฉันทนา กล่อมจิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี พบว่า การบริหารกิจการคณะ

สงฆ์ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ด้านการปกครองเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้านการศาสนศึกษา มีการสนับสนุนให้การศึกษาพระปริยัติธรรม สอบนักธรรม และการอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านสาธารณูปการ มีความสะดวกสบายและมีสัปปายะในการปฏิบัติธรรม และมีการสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกัมมัตถะภายในและภายนอกประเทศ จัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัญจร มีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้ทำการบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์แก่ชุมชน บุคคล และศาสนสถาน รวมทั้งได้ตั้งกองทุนช่วยเหลือแม่บ้านผู้ปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่ธรรมให้เด็กและเยาวชน ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่า ทางวัดไม่ได้จัดการศึกษาสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชน (ฉันทนา กล่อมจิต, 2546 : บทคัดย่อ)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรสนับสนุนให้วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมสุขภาวะจิตวิญญาณของประชาชนในชุมชน โดยสนับสนุนการจัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชนในรูปแบบ “คณะกรรมการวัด-ชุมชน” เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาและฝึกอบรมบุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจตามแนวทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรเพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตวิญญาณอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

วัดและชุมชนควรร่วมกันออกแบบและพัฒนาโปรแกรมกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เช่น โครงการอบรมสติปัญญา 4 กิจกรรมปฏิบัติธรรมประจำเดือน การสวดมนต์ในวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมดูแลวัดที่ส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานควรมีแผนงานที่ชัดเจน ใช้ผลจากการวิจัยเป็นฐานในการตัดสินใจ จัดให้มีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบกิจกรรมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล สถานศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์สุขภาวะจิตวิญญาณในบริบทของชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท หรือชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ควรพัฒนารูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมในเชิงจิตวิญญาณอย่างเป็นระบบ โดยประยุกต์ใช้ทั้งวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น รวมถึงการจัดทำคู่มือหรือโมเดลต้นแบบสำหรับขยายผลในพื้นที่อื่นอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดคำธมฺม กตปุญฺโญ. (2567). ศึกษาแนวคิดของพุทธทาสภิกขุในการเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 9(2).
- อิทธิศักดิ์ เลอยศพรชัย. (2566). การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 4(2).
- พระครูสุนทรวิจิตรบัณฑิต. (2566). สุขภาวะทางปัญญาที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 8(3).
- พระมหาชุมพล สุทฺธิ์ (ชุมพล ต้นวัฒนเสรี) และพระครูปฐมสมุทธาร (รัตนะ สิทธิรัตน). (2567). รูปแบบการบริหารงานเชิงพุทธ: การมีส่วนร่วมขององค์กร. วารสาร นวพุทธศาสตร์, 3(1).
- นฤมล มารคแมน. (2543). มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คุณ โทชนันท์, & เทพพร มั่งคานี. (2546). รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ [รายงานการวิจัย]. สำนักงานเลขาธิการการศึกษา.
- แม่ชีเนาะเราะฮ์ คัดดีศิริสัมพันธ์. (2556). พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม [ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย].
- ฉันทนา กล่อมจิต. (2546). รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา วัดป่าบ้านค้อ อำเภอเมืองผิง จังหวัดอุดรธานี [รายงานการวิจัย]. สำนักงานเลขาธิการการศึกษา.